

Кульбіда С.В. (2024). Жестова мова у Європейському мовному портфоліо. Безбар'єрність в освіті осіб з особливими потребами: досвід та інновації. *Матеріали X Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології*. – Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2024. С.238-241. Режим доступу <https://lib.iitta.gov.ua/>

Світлана Кульбіда,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу української жестової мови
Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
Україна

ЖЕСТОВА МОВА У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ МОВНОМУ ПОРТФОЛІО

Викладання та вивчення мов є основою для реалізації освіти, яка здійснюється в найкращих можливих умовах і яка гарантує академічний успіх.

Жестова мова, як і словесна мова, є освітнім проектом, який формується через зв'язки своїх користувачів між собою і контактними мовами у закладах освіти і позашкільних закладах, у навчальних програмах різних рівнів, регламентований ключовими позиціями мовної освіти Ради Європи [1].

Контекст мовної політики враховує європейську багатокультурність і багатомовність, з психолінгвального погляду всі мови розглядає не як окремі коди, а як частину єдиного репертуару мовних (і культурних) ресурсів, доступних для здобувачів освіти. Полікультурність підтримує природні права людини у потемодерністському суспільстві, глобальне, цілісне, і ціннісне значення перших (рідних) мов, якими діти спілкуються у домашній обстановці, незалежно від того, чи це регіональні мови, мови меншин, міграційні мови чи різновиди мов навчання [2]. Важливо, що у закладах освіти фахівці сприяли розвитку набутих навичок комунікації і використовували їх, як підтримку для розширення мовного репертуару всіх здобувачів освіти.

Унормування рівнів функціонування вивчення і використання мови (мов) здійснюється з 1991 року у Загальноєвропейських рекомендаціях, європейському мовному портфоліо.

Європейське мовне портфоліо (ЄМП) - це інструмент (паперова й електронна форми), розроблений для документування успішного досвіду навчання, самостійного обмірковування процесу вивчення мови, що сприятиме культурній обізнаності, допомагатиме розвивати компетенції здобувачів освіти

Кульбіда С.В. (2024). Жестова мова у Європейському мовному портфоліо. Безбар'єрність в освіті осіб з особливими потребами: досвід та інновації. *Матеріали X Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології*. – Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2024. С.238-241. Режим доступу <https://lib.iitta.gov.ua/> впродовж життя. Апробація, апробування, впровадження ЄМП відбулося у пілотних проектах 15 країнах-членах Ради Європи вже з 1998-2000 років для багатьох словесних мов (англійської, німецької, португальської та італійської) у різних національних та освітніх контекстах.

Для жестових мов був створений проект ProSign2 ЄМП вперше було представлено та випробувано в Німеччині та Ірландії командою фахівців у складі Крістіана Ратманна, Тобіаса Хауга, Лоррейн Лісон, Беппі ван ден Богаерде, співавтора - Томаса Гайслера), де визначалася специфіка предмету вивчення та засобу вивчення [3-5].

Жестова мова як предмет, має свою специфіку і унормованість у вивченні, використанні (викладанні) щодо засвоєння лінгвальних, психологічних, соціальних чинників, застосуванні форм мовлення, формальних і неформальних дискурсах, метамовної концептуалізації. Жестова мова є також і наскрізним інструментом для набуття знань, навичок, зв'язку при вивченні інших предметів: він забезпечує учня мовними та дискурсивними засобами, необхідними для активного формування предметних компетентностей. Поєднання двох цих складових – предмету вивчення та засобу вивчення охоплює широку сферу мовного навчання, яке оперуватиме різними моделями, де чітко визначається перша мова, друга мова, їхнє співвідношення, координація, баланс, пріоритети.

Якщо СМ характеризуються своєю слухово-голосовою модальністю, розуміння відбувається за допомогою слуху і мовленнєве виробництво через говоріння (усна модальність), написання і читання (письмова модальність). СМ набувається через розвиток чотирьох навичок (говоріння, аудіювання, читання, письмо).

Жестові мови (німецька ЖМ (DGS), британська ЖМ (BSL), французька ЖМ (LSF) характеризуються за допомогою зорово-рухової модальності, де візуальна мова сприймається зорово (очима) і створюється вручну елементи (кисті рук) і неручні елементи (обличчя, очі, рот і постава). Жестове спілкування реалізується через особисте спілкування та відео (н-д, через

Кульбіда С.В. (2024). Жестова мова у Європейському мовному портфоліо. Безбар'єрність в освіті осіб з особливими потребами: досвід та інновації. *Матеріали X Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології*. – Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2024. С.238-241. Режим доступу <https://lib.iitta.gov.ua/> (Інтернет). При вивченні ЖМ у візуально-жестовій модальності набуваються

чотири навички:

- а) розуміння (сприймання, прийом) мови (обличчя до обличчя або очі в очі),
- б) перегляд відео жестовою мовою,
- в). виробництво мовлення (обличчя до обличчя або очі в очі),
- г) створення відео жестовою мовою.

Оцінка навичок жестової мови базується на ключах (дескрипторах) у сферах прийому, виробництва та взаємодії, адаптованих до мовних рівнів А1-С2 Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти.

Важливим є формувальне і підсумкове оцінювання, останнє визначається як процес вивчення мови учнем, аналізується й оцінюється продуктивність у певний момент часу. Це своєрідний тест наприкінці якоїсь певної теми.

Ресурси ProSign інтегрують ЖМ в освіту, зокрема є невіддільною частиною розвитку мовної освіти. Ресурси: модель ЄПМ, адаптація рівнів загальноєвропейських рекомендацій до жестової мови в модально нейтральній версії, підходи оцінювання є доступними міжнародною ЖМ та англійською [3]. Комплекс ресурсів розроблено із залученням експертів із питань слуху та досвідчених викладачів жестової мови від початку до завершення. Вони є актуальними для вчителів жестової мови, вихователів, розробників навчальних програм і фахівців, які беруть участь у викладанні жестової мови та оцінюють інструкції для учнів. Розробка оцінок, процедури оцінювання для мовних рівнів володіння мовою (розуміння, виробництва та взаємодії) наслідок викладання та навчання ЖМ можуть включати різні формати тестів (самооцінки, контрольних листів, спостереження, стандартизовані мовні тести). Оцінювання ЖМ, як педагогічний засіб, поділяється на підсумкове та формувальне.

Розробка комплексу ресурсів для жестової мови є першим кроком представлення окремих жестових мов у Загальноєвропейських рекомендаціях, ЄМП з мовної освіти, забезпечують цілком оригінальний внесок дисципліни і засобу навчання у практику носіїв ЖМ, як здобувачів освіти. На

Кульбіда С.В. (2024). Жестова мова у Європейському мовному портфоліо. Безбар'єрність в освіті осіб з особливими потребами: досвід та інновації. *Матеріали X Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології*. – Київ: ІСПП імені Миколи Яремченка НАПН України, 2024. С.238-241. Режим доступу <https://lib.iitta.gov.ua/>
лінгводидактичному рівні відповідні ресурси є зразками для наслідування викладачами інших жестових мов, представляє дуже цінну можливість у формуванні активних, мовнокомпетентних громадян.

Список літературних джерел.

1. Council of Europe (2001) General European Guidelines on Languages. Strasbourg: Council of Europe.
2. Kulenko, V., Morska, N., Fesenko, G., Poperechna, G., Polishchuk, R., & Kulbida, S. (2022). The Natural Human Rights within the Postmodern Society: a Philosophical SocioCultural Analysis. *Postmodern Openings. Vol. 13, is. 1. - P. 186-197*. DOI: <https://doi.org/10.18662/po/13.1/391>
2. Thematicareas Signed Languages ProSign European Language Portfolio. Вилучено з <https://www.ecml.at/Thematicareas/SignedLanguages/ProSign/EuropeanLanguagePortfolio/tabid/4277/language/en-GB/Default.aspx>
3. Leeson, L., Byrne-Dunne D. (2009). Application of the pan-European reference Framework for Sign Language Teaching, Learning and Assessment, Output 3.1 : Report on Distance Online Sign Language Training D-Signs Project Consortium, (UK/08/LLP-LdV /TOI/163_141), Bristol : Center for Deaf Studies.
4. Leeson, L., Grehan K. (2010). A pan-European sign language curriculum system? D-signature of the curriculum, coordinated with the pan-European reference structure. In M. Mertsan (ed.) *Teaching and Learning Sign Language*. Bristol: Center for Deaf Studies, 21-33.